

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Правовий статус підприємств”

Студентки 3 курсу ПР - 31 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401
«Правознавство»
Теслюк І.В.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

ЗМІСТ

Вступ	2
РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ.	
1.1 Поняття підприємства та його значення	4
1.2 Ознаки підприємства.....	7
1.3 Організаційно- правові види підприємства.....	12
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА	
2.1 Правові основи створення суб'єкта господарювання	15
2.2 Державна реєстрація підприємства.....	17
РОЗДІЛ 3. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
3.1 Припинення суб'єкта підприємницької діяльності.....	22
3.2. Види та значення припинення діяльності суб'єктів господарювання.....	25
3.3 Підстави припинення діяльності підприємства.....	28
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33

ВСТУП

Актуальність теми. Домінуюче місце у сфері господарського права належить підприємництву, що являє собою провідний сектор ринкової економіки, який забезпечує ринок товарами та послугами, сприяє здоровій конкуренції, створює новий прошарок – підприємець-власник. Воно базується на самостійній, ініціативній, систематичній, на власний ризик, діяльності по виробництву продукції, надання послуг і зайняттю торгівлею і має на меті сприяння прибутку.

Сьогодні держава покладає на підприємство усі надії, адже саме позитивна динаміка, як результат здійснення підприємницької діяльності є великою перспективою для країни та її економічного зростання. Величина ВВП країни, рівень життя населення, розвиток народного господарства – це все результат розвитку різних галузей, що і в сврю чергу складають певну сукупність підприємств.

Законодавчий інститут підприємства або господарюючого суб'єкта є центральною частиною системи господарського права України, його правовою основою. Первинною ланкою економіки будь-якої країни є підприємство. Саме воно виготовляє продукцію, утворює робочі місця, створює додаткову вартість, яка формує валовий національний продукт та багатство всієї країни в цілому. Тому від ефективності функціонування підприємства залежить стан економічного розвитку держави та добробут населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У даний час накопичено значну кількість наукових досліджень і нагромаджено практичний досвід функціонування різних організаційно-правових форм господарювання, що дає змогу порівнювати їхню економічну ефективність і життєздатність.

Підприємство та його правові основи функціонування, особливості створення та припинення є популярною тематикою серед праць науковців. Великий внесок у цій сфері зробили : П.Т. Саблука, П.І. Гайдуцький, М.Й. Маліка, В.Я. Амбросов, В.Я. Месель-Веселяка, О.М. Онищенко, В.В.

Юрчишин та інших. Разом з тим, ця проблема залишається надзвичайно актуальною в сучасних умовах і вимагає подальшого дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є насамперед вивчення підприємства, його основних ознак та функцій, розкриття організаційно-правових форм підприємства.

Мета дослідження обумовила його завдання:

- визначити основні правові характеристики підприємства
- проаналізувати зміст правового статусу цього суб'єкта господарювання
- систематизувати отримані знання та узагальнити шляхи вдосконалення правового регулювання діяльності підприємства

Об'єктом дослідження виступає основи та загальні риси підприємства та його суті.

Структура курсової роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ.

1.1 Поняття підприємства та його значення.

Одним з основних елементів ринкового господарства є підприємство. Під підприємством розуміється економічний суб'єкт, що займається виробничою діяльністю і має господарську самостійність. Підприємство об'єднує ресурси для виробництва економічних благ із метою збільшення прибутку.

Поняття "підприємство" є узагальнюючим, або збірним. Воно, по-перше, визначає підприємство як суб'єкт господарського права стосовно всіх форм і видів власності в Україні (організаційні форми і види підприємств). По-друге, це поняття є загальногалузевим, тобто взагалі визначає промислові (фабрики, заводи, шахти), будівельні, транспортні, сільськогосподарські, торговельні та інші підприємства.

З економічної точки зору, підприємство самостійно здійснює індивідуальне відтворення, тобто організовує виробництво, для чого наймає робочу силу, купує сировину і матеріали, напівфабрикати в інших підприємств, платить за це готівкою або бере в кредит, користуючись безготівковим обігом, свої товари продає чи тимчасово складає [4, с 110].

Глава 7 Господарського кодексу України [2] містить статтю, яка закріплює визначення поняття підприємство. Відповідно до Господарського Кодексу України, підприємство - це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної та іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Основним завданням підприємств є задоволення суспільних потреб у виробленій продукції, виконуваних роботах, наданих послугах, а також

одержання прибутку і реалізація на цій основі, відповідно до законодавства, соціально-економічних інтересів членів трудового колективу підприємства, взаємовідносин з бюджетом і господарюючими партнерами-постачальниками, споживачами та ін.

Підприємство є основною організаційною ланкою народного господарства України. Ця організаційна ознака кваліфікує підприємство як організаційну структуру підприємництва, в якій власники засобів виробництва і робочої сили об'єднують свої виробничі ресурси для здійснення виробничої діяльності з метою одержання прибутку.

Визначення " основна ланка", з одного боку, відмежовує підприємство від інших організаційних структур бізнесу і форм економічної діяльності (типу домашніх господарств, індивідуальних промислів без створення підприємств тощо), а з іншого боку, - від суб'єктів, які не належать до основної ланки: об'єднань підприємств, фінансових посередницьких організацій, органів управління економікою.

Підприємство - це господарюючий суб'єкт. Суть визначення "господарюючий суб'єкт" полягає у тому, що підприємство є товаровиробником, трудовим колективом, який на професійній основі виробляє і реалізує свій товар з метою одержання прибутку. Як господарюючий суб'єкт підприємство здійснює виробничу, науково-дослідну та комерційну діяльність. Термін "господарюючий суб'єкт" означає, що підприємства належать до комерційних, спрямованих на прибуток, на відміну від неприбуткових організацій - релігійних організацій і об'єднань громадян тощо.

Підприємництво є одним із різновидів творчої, пошукової, ризикової соціальної діяльності і в більшості країн світу з ринковою економікою вважається одним із найпрестижніших. Адже саме цей вид діяльності у відповідних умовах найкращим чином виявляє людську суть, допомагає прояву працівника як особистості [20, с 22-23]. Підприємництву властивий більш індивідуальний характер, високий ступінь стимулювання

співробітників, що призводить до більш повної реалізації потенціалу кожного з них. Здійснюючи самостійну підприємницьку діяльність, працівник значно зростає як людина: він росте і професійно і інтелектуально. І це має цілком реальні позитивні наслідки для всього суспільства. Історія доводить, що підняти економіку, інші сфери буття до високого рівня розвитку можливо переважно через прояв членами цього суспільства їх господарської ініціативи.

1.2 Ознаки підприємницької діяльності

В процесі аналізу й побудови системи ознак, що дозволяють виділити й дати визначення підприємницької діяльності, доцільно зупинитися на всіх її специфічних властивостях - як передбачених законом, так і такими, що залишилися за його межами, але мають дуже важливе значення, що дозволяє розглядати підприємницьку діяльність як об'єкт організаційно-правового впливу.

Характерні риси підприємницької діяльності можна визначити в такий спосіб. Підприємництво повинне бути діяльністю. Однак необхідно відзначити, що, незважаючи на широке застосування в правознавстві терміна «діяльність» його легальне визначення в юриспруденції відсутнє. Навіть у тому випадку, коли мова йде про регулювання конкретних видів діяльності (аудиторської, банківської, біржової, інвестиційної) законодавство обмежується лише загальним її описом, не даючи її поняття. Під діяльністю розуміється доцільна зміна в інтересах людей навколишнього світу [10,с.109].

Властивість діяльності з'являється при наявності певних ознак, до числа яких можна віднести: - системність здійснення такої діяльності, що розуміється як наявність властивості, що поєднує всі вчинені дії в єдине ціле. Системність операцій потрібно тлумачити як їхню єдність, нерозривність, охоплення єдиною метою; - до числа таких ознак необхідно віднести сталість, тривалість здійснення операцій, що передбачає, що ті або інші операції здійснюються протягом тривалого або навіть конкретно невизначеного часу.

Загальною метою підприємницької діяльності є отримання прибутку шляхом професійного виробництва матеріальних і нематеріальних благ, реалізованих невизначеному колу осіб, що припускає єдність приватних і публічних інтересів. Будь-яка діяльність включає елементи організації,

управління, контролю. Головне визначити межі регулювання. Необхідно сприяти розвитку ініціативи підприємців у регулюванні цієї діяльності.

До наступної риси слід віднести професійність. Необхідно відзначити, що багато видів діяльності можуть здійснюватися тільки і виключно на професійній основі. Без відповідних знань, навичок, кваліфікації і досвіду це просто неможливо. У багатьох випадках професіоналізм суб'єктів підприємницької діяльності може підтверджуватися не тільки і не стільки дипломом про закінчення відповідного навчального закладу, а успіхом на ринку, досягненням ефективних кінцевих підприємницьких результатів.

Грунтуючись на наведених положеннях, висловлених ученими, можна зробити висновок, що професіоналізм підприємця полягає у веденні підприємницької діяльності суб'єктами, що мають певну кваліфікацію, або мати інформацію, необхідну для прийняття й реалізації рішень. При цьому, в одних випадках наявність професійної підготовки розглядається як необхідна умова для здійснення підприємницької діяльності, наприклад, медичної, банківської, аудиторської. В інших випадках немає необхідності в певному професійному рівні підприємця, однак, він повинен володіти інформацією, що дозволяє йому прийняти те або інше рішення, причому від його поінформованості залежить і досягнення тих цілей, заради яких він здійснює діяльність [6, с.201].

В одних випадках, як підтвердження професіоналізму чинне законодавство визнає раніше отриману освіту (юридичну, економічну, медичну). В інших же випадках потрібна здача підприємцем відповідних іспитів (для аудиторів, професійних учасників ринку цінних паперів тощо). Професіоналізм підприємця полягає в здійсненні підприємницької діяльності за певними правилами й методикам, що мають нормативне закріплення у вигляді правил надання послуг, торгівлі, проведення робіт. Відповідність результатів підприємницької діяльності певним вимогам, які носять нормативний характер, наприклад, вимогам сертифікації й стандартизації товарів, робіт і послуг; вимогам виконання правил, що стосуються

фінансових результатів підприємницької діяльності (сплата податку, здійснення інших обов'язкових відрахувань). Професіоналізм підприємця полягає в підконтрольності діяльності державним органам, уповноваженим виконувати суспільно необхідні функції в інтересах споживачів; осіб, зайнятих у процесі виробництва; самих підприємців; суспільства в цілому. суспільних потреб у товарах, роботах і послугах, та мету одержання прибутку.

Можна виділити наступні основні ознаки підприємницької діяльності. Перша ознака підприємницької діяльності - її ініціативність і самостійність. Ініціативність і самостійність підприємницької діяльності виражається у двох основних тезах : 1) підприємці мають право без обмежень приймати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству, 2) втручання державних органів у господарську діяльність підприємців не допускається, якщо воно не зачіпає передбачені законодавством України права державних органів щодо здійснення контролю за діяльністю підприємців.

Ініціативність і самостійність - це орієнтована на дії природа самовираження підприємців. Підприємці активно обирають ініціативу. Вони свідомо ставлять себе в ситуацію, де вони персонально відповідальні за успіх чи невдачу справи, і вважають, що успіхи і перешкоди знаходяться в межах їх власного контролю і впливу, тому вони можуть впливати на результат своїх дій. Ця якість поєднується з спрямованістю на прояв ініціативи допомогою мотиваційного управління, прагнення до персональної відповідальності.

Друга ознака підприємницької діяльності - творчий та інноваційний характер, що проявляється в пошуку нових можливостей, орієнтації на нововведення. Підприємець діє і оцінюється як незалежний і значною мірою покладається на самого себе як інноватор [12].

Третя ознака підприємницької діяльності - систематичність (регулярність, професійність, постійність).

Четверта ознака підприємницької діяльності - ризиковий характер, тобто покладання на підприємця тягаря передбачення несприятливих наслідків (збитків) і вжиття заходів щодо їх превенції або усунення, не пов'язаних з винною поведінкою підприємця.

П'ята ознака - цільова спрямованість на отримання прибутку. Не слід змішувати мету підприємницької діяльності і результат такої цілеспрямованої діяльності. Та чи інша діяльність не може бути віднесена до підприємницької, якщо її метою не є отримання прибутку. Але якщо прибуток не вийде, незважаючи на цільову спрямованість діяльності на її досягнення, то сам по собі цей факт не може служити підставою для виключення її з числа підприємницької.

Отже, визначальним є наявність саме мети одержання прибутку, а не досягнення її отримання на будь-якому етапі цієї комплексної діяльності. Наявність мети одержання прибутку не виключає можливості недосягнення цієї мети у підприємницькій діяльності (як і в будь-який інший цілеспрямованої діяльності) і, навіть, навпаки, отримання протилежного результату (збитки, банкрутство).

Таким чином, мета отримання прибутку є необхідною ознакою підприємницької діяльності. Однак це не повинно вести до її перебільшення і позначенню в якості основної ознаки.

Шоста ознака - самостійна юридична відповідальність. Сьомий ознака підприємницької діяльності - соціально відповідальний характер. Хоча соціальна відповідальність має різний зміст і форми для окремих галузей і суб'єктів підприємництва, основні зобов'язання існують для всіх підприємців - це зобов'язання підприємців стосовно суспільства, які поширюються на багато сфер.

Можна відзначити наступні основні вимоги соціальної відповідальності підприємців у сучасному суспільстві:

- вимога підвищення ефективності діяльності підприємців (бути більш ефективним і прогресивним, виробляти кращі товари та

послуги, гарантувати якість споживчих товарів, зводити до мінімуму шкоду, що заподіюється суспільному добробуту внаслідок недотримання етичних правил);

- вимога більш повної відповідальності юридичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності перед зацікавленими групами осіб (наприклад, акціонерами, працівниками) і створення корпоративної демократії;
- вимога покладання підприємцями на себе більшої відповідальності за добробут всього суспільства;

1.3. Організаційно-правові форми підприємств.

Організаційна (організаційно-правова) форма передбачає класифікацію підприємств залежно від форм власності, визначених Конституцією України та способів розмежування у підприємствах окремих форм власності і управління майном. Юридичне значення цього полягає в урахуванні в законодавстві особливостей правового становища підприємств окремих видів.

Поява незалежної країни на карті світу та перебудова планової економіки, що базувалася на командно-адміністративному управлінні союзної держави та монополії державної власності на засоби виробництва, відповідно до вимог розвитку ринкової економіки де перевага надається формам власності відмінним від державної – приватній, колективній [16, с.349].

У зв'язку з розвитком різних форм власності та підприємництва в Україні, а також виходом країни на світовий ринок товарів та послуг, бажання вступу в різноманітні світові організації постала необхідність приведення всього чинного законодавства у відповідність до вимог європейських стандартів в тому числі і стосовно здійснення підприємницької діяльності.

Сучасне законодавство України передбачає різноманітні організаційно-правові форми господарювання, в наслідок чого в Україні існує значна кількість юридичних осіб, що засновані на різних формах власності. Підприємницькою діяльністю можуть займатися як громадяни України, так і іноземні, у відповідності до законів України, фізичні та юридичні особи. Відповідно до законодавства такою діяльністю можуть займатися підприємства засновані на різних формах власності: приватній, колективній, державній, спільній.

Юридична особа – це підприємство, яке веде самостійний баланс, має поточний рахунок у банку, печатку, зареєстроване в державних органах влади. Підприємництво в Україні здійснюється у будь-якій організаційній

формі, що визначені законодавством, на вибір підприємця чи засновників підприємства. Відповідно до ст. 62 Господарського кодексу України [2] підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торгівельної, та іншої господарської діяльності в порядку передбаченому ГК та іншими законами.

Підприємства можуть створюватися для здійснення підприємницької та некомерційної господарської діяльності. Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

Підприємства в Україні здійснюють свою діяльність у відповідності до вимог ст.ст. 62-71 Господарського кодексу [2], якщо інше відносно підприємств окремих видів не передбачено цим Кодексом та іншими законодавчими актами, що прийняті у відповідності до нього (ст.72 ГК).

Класифікувати підприємства можна за різними критеріями. За економічними показниками та кількістю працюючих підприємства поділяють на малі, середні та великі; за сферою діяльності розрізняють промислові, торгівельні, підприємства в сфері послуг та інші.

Та відповідно до норм ГК України [2] підприємства класифікують за трьома критеріями:

1. за формою власності;
2. за спосіб утворення та формування статутного фонду;
3. за кількістю працюючих та об'ємом валового доходу від реалізації продукції за рік.

Відповідно до ч. 1 ст.63 Господарського кодексу України [2] в залежності від форм власності в Україні можуть діяти підприємства наступних видів:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);

- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Правові основи створення суб'єкта господарювання.

Право на підприємницьку діяльність може бути реалізоване певними суб'єктами за певних умов, які можна поділити на загальні та спеціальні. До загальних умов належать ті, які необхідні для здійснення підприємництва як самого факту, незалежно від виду й організаційно-правової форми.

Спеціальні – це ті умови, які потрібно виконати для набуття права на певний вид підприємницької діяльності. Єдиною загальною умовою реалізації права на підприємництво є державна реєстрація.

Відповідно до чинного законодавства, підприємницькою діяльністю, в Україні мають право займатися громадяни України, іноземці та особи без громадянства, а також юридична особа. Проте законодавством встановлено певні обмеження, як, стосовно здійснення підприємницької діяльності певними категоріями громадян так і обмеження стосовно юридичної особи – засновника приватного підприємства.

Отже, до здійснення підприємницької діяльності не допускаються військовослужбовці, службові особи органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, державного нотаріату, а також працівники органів державної влади та управління, які покликані здійснювати контроль за діяльністю підприємств.

Не можуть займатися підприємницькою діяльністю особи, що мають не погашену судимість за крадіжку, хабарі та інші корисливі злочини, а також – недієздатні громадяни [13, с.13]. Здійснення підприємницької діяльності забороняється органам державної влади та місцевого самоврядування. Підприємницька діяльність посадових осіб органів влади обмежується Конституцією України (ст.69) [1].

Створення підприємства в юридичному розумінні - це затвердження та одержання передбачених законом документів: рішення власника (власників)

або уповноваженого органу про створення підприємства, статуту (якщо цього вимагає організаційна форма), свідоцтва про державну реєстрацію

Установчими документами підприємства є комплект документів встановленої форми, згідно з якими підприємство створюється і діє. До них відноситься статут підприємства, і, якщо власників декілька, установчий договір.

Підприємство діє на основі статуту. Статут затверджується власником (власниками) майна, а для державних підприємств власником майна за участю трудового колективу.

У статуті підприємства визначаються власник та найменування підприємства, його місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, його органи управління, порядок їх формування, компетенція та повноваження трудового колективу і його виборних органів, порядок утворення майна підприємства, умови реорганізації та припинення діяльності підприємства.

У найменуванні підприємства визначаються його назва (завод, фабрика, майстерня та інші) і вид (приватне, колективне, державне) та інше.

До статуту можуть включатися положення, пов'язані з особливостями діяльності підприємства: про трудові відносини, що виникають на підставі членства; про повноваження, порядок створення та структуру ради підприємства; про знаки для товарів і послуг та інше.

У статуті підприємства визначається орган, який має право представляти інтереси трудового колективу (рада трудового колективу, рада підприємства, профспілковий комітет та інше).

Зміст установчих документів господарських товариств регулюється Законом України «Про господарські товариства».

2.2. Державна реєстрація підприємства.

На сьогодні в Україні побудована сучасна система реєстрації. 15 травня 2003 року парламентом був прийнятий Закон України „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців” [3], який набрав чинності з 01 липня 2004 року.

Основною особливістю закону є те, що це закон прямої дії. Законом, зокрема, встановлено органи та посадові особи, що здійснюють державну реєстрацію, практично всі процедури державної реєстрації суб'єктів господарювання, переліки документів, що подаються заявниками для реєстрації, підстави для залишення документів без розгляду та підстави відмови у проведенні реєстраційних дій, документи, які видаються на підтвердження здійснення реєстраційних дій.

Якщо на початку її існування у 1991 році закон давав на реєстрацію підприємства до 30 днів, то зараз вона здійснюється протягом 2-3 днів, і це вже – разом з процедурами постановки на облік в інших органах. Законом чітко визначено органи, у яких проводиться державна реєстрація.

Державна реєстрація підприємств є обов'язковою юридичною дією при їх створенні. Реєстрація підприємств є процесуально-правовою дією, внаслідок якої підприємства включаються до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій. Днем включення визначено день реєстрації підприємства.

У Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців" [3] внесені зміни щодо децентралізації повноважень по державній реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, що кардинально змінюють усю систему реєстрації.

Перше і, мабуть, саме кардинальне нововведення цього Закону – відмова держави від монополії на здійснення реєстраційних дій. При цьому виконувати функції державної реєстрації уперше будуть не тільки органи місцевого самоврядування або комунальні і державні підприємства, але й нотаріуси, включаючи приватних.

Отже, відповідно до нової редакції Закону "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань" при виникненні бажання зареєструвати підприємство можна звернутися:

- у виконком місцевої ради або райдержадміністрацію;
- до нотаріуса;
- до акредитованого суб'єкта державної реєстрації.

Але є відразу кілька застережень:

- Виконком місцевої ради (крім міськвиконкомів міст обласного/республіканського значення) є суб'єктом системи держреєстрації тільки у випадку, якщо відповідна місцева рада прийняла таке рішення.
- Акредитований суб'єкт державної реєстрації є юридичною особою публічного права, тобто поки той або інший держорган або орган місцевого самоврядування не прийме необхідного рішення, акредитований суб'єкт у конкретному населеному пункті не з'явиться.
- За межами райцентрів і міст районного або обласного значення нотаріуси зустрічаються рідко

Усе це приводить нас до висновку, що в дрібних населених пунктах як мінімум перший час зареєструвати підприємство набагато легше не стане.

Друге кардинальне нововведення Закону – уводиться принцип екстериторіальності реєстрації в межах України. Це значить, що зареєструвати підприємство можна в будь-якого держреєстратора (у тому числі нотаріуса), незалежно від того, де розташована юридична особа. Тобто, бажаючи відкрити підприємство в Тернопільській області, не обов'язково подавати документи в Тернопіль, їх можна подати нотаріусові, що працює в Києві або іншому місті [17, с.62].

При відкритті підприємства завжди можна звернутися до будь-якого нотаріуса або в інший суб'єкт реєстрації незалежно від того, де територіально реєструється підприємство.

Для державної реєстрації діяльності - юридичної особи подаються такі документи:

- рішення власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу про створення юридичної особи (крім приватного підприємства).

Якщо власників або уповноважених ними органів два і більше, таким рішенням є установчий договір, а також протокол установчих зборів (конференції) у випадках, передбачених законом;

- статут, якщо це необхідно для створюваної організаційної форми підприємництва;

- реєстраційна картка встановленого зразка, яка є водночас заявою про державну реєстрацію;

- документ, що засвідчує сплату власником (власниками) внеску до статутного фонду суб'єкта підприємницької діяльності в розмірі, передбаченому законом;

- документ, що засвідчує внесення плати за державну реєстрацію.

Громадяни, які мають намір здійснювати підприємницьку діяльність без

створення юридичної особи, подають:

- реєстраційну картку встановленого зразка, яка є водночас заявою про державну реєстрацію,

- копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера фізичної особи - платника податків та інших обов'язкових платежів

- документ, що засвідчує внесення плати за державну реєстрацію.

Запис у Єдиному державному реєстрі про реєстрацію підприємства становить юридичний факт виникнення підприємства - суб'єкта права з правами юридичної особи. Відповідно до законодавства України підприємство визначається діючим, стає юридичною особою, набуває прав та

обов'язків з дня його державної реєстрації Діяльність незареєстрованих підприємств не допускається.

З іншого боку, підприємство вважається таким, що припинило свою діяльність, з моменту внесення запису про це до державного реєстру. Цей запис є скасуванням реєстрації.

Законодавством визначено також органи, які здійснюють державну реєстрацію окремих видів суб'єктів господарського права. Так, господарські товариства, що займаються банківською діяльністю, реєструє Національний банк України в порядку, визначеному Законом України "Про банки і банківську діяльність".

За наявності всіх документів реєстрація підприємства здійснюється у строк не більше п'яти робочих днів. Протягом цього часу реєструючий орган зобов'язаний видати заявнику свідоцтво про державну реєстрацію підприємства [15].

Свідоцтво є юридичною підставою для відкриття підприємству рахунків у банку за місцем його реєстрації або у будь-яких інших банках за згодою сторін. Банк зобов'язаний відкрити рахунок і в 3-денний термін повідомити про це податкову інспекцію.

Орган, який здійснює реєстрацію, зобов'язаний у 10-денний термін подати відомості до відповідної податкової інспекції та органу державної статистики.

Відмова у державній реєстрації підприємства вважається законною лише з двох підстав: внаслідок порушення встановленого законом порядку створення підприємства; у разі невідповідності установчих документів вимогам законодавства.

Не допускається відмова в державній реєстрації підприємства з мотивів його недоцільності.

Скасування державної реєстрації підприємства може бути добровільним (за заявою підприємства) або примусовим (на підставі рішення суду, арбітражного суду у випадках: а) визнання недійсними або такими, що

суперечать чинному законодавству, установчих документів; б) здійснення діяльності, що суперечить установчим документам та чинному законодавству України; в) у разі несвоєчасного повідомлення підприємством про зміну свого місцезнаходження; г) визнання підприємства банкрутом (у випадках, передбачених законодавством); д) неподання протягом року до органів державної податкової служби податкових декларацій, документів бухгалтерської звітності згідно з законодавством.

Скасування державної реєстрації підприємства припиняє підприємницьку діяльність і є юридичною підставою для його ліквідації як господарюючого правового суб'єкта. Статусу юридичної особи підприємство позбавляється після здійснення всіх заходів щодо ліквідації його як суб'єкта підприємницької діяльності.

РОЗДІЛ 3. Припинення діяльності підприємства.

3.1 Припинення суб'єкта підприємницької діяльності

Припинення суб'єкта підприємницької діяльності є таким же закономірним та органічним процесом, як і створення. Згідно ст. 30 ГКУ припинення діяльності суб'єкта господарювання здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації - за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб - засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених цим Кодексом, - за рішенням суду.

Поняття припинення діяльності суб'єкта господарювання відсутнє в законодавстві України. Проте в доктринальному розумінні припиненням вважаються юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та, відповідно, втрачають підприємницьку правосуб'єктність з моменту внесення відповідного запису до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності [1].

З прийняттям нових ГК та ЦК України законодавець насамперед розширив поняття суб'єкта господарювання. Так, відповідно до ст. 55 ГК України суб'єктами господарювання визнані: 1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до ЦК України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці; 3) філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності.

Таким чином, під припиненням суб'єктів господарювання слід розуміти припинення не лише юридичних, але й фізичних осіб - суб'єктів

підприємницької діяльності. Відповідно до ст. 59 ГК України та ст. 104 ЦК України припинення суб'єкта господарювання здійснюється в результаті реорганізації, передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або шляхом ліквідації.

Підставами припинення підприємства є певні фактичні обставини, з якими закон пов'язує припинення його діяльності. Вони встановлюються як законодавством [2], так і установчими документами суб'єкта господарювання.

Способи припинення — це визначений законодавством порядок припинення діяльності юридичної особи, який визначає право відповідного органу приймати рішення про припинення діяльності підприємства. Як впливає з процитованої статті Господарського кодексу, можливими є як добровільний, так і примусовий спосіб (порядок) припинення діяльності суб'єкта господарювання.

У першому випадку рішення щодо припинення діяльності підприємства приймає власник майна, на основі якого створена відповідна підприємницька структура, або уповноважений власником орган. Підставами для добровільного припинення діяльності суб'єкта господарювання можуть бути як об'єктивні причини, наприклад досягнення мети, фінансово-економічний стан, так і суб'єктивні, скажімо, небажання власника продовжувати підприємницьку діяльність.

У другому випадку припинення діяльності (у примусовому порядку) здійснюється за рішенням господарського суду. Підставами для примусового припинення діяльності суб'єкта господарювання можуть бути порушення законодавства як при створенні, так і під час його господарської діяльності, а також визнання підприємства банкрутом. Підстави та порядок визнання підприємства банкрутом визначаються Законом України від 30 червня 1999 року «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Суттєва різниця між ліквідацією та реорганізацією полягає у тому, що в першому випадку має місце остаточне припинення будь-якої діяльності якогось суб'єкта господарювання, у другому - припинення його функціонування в конкретній організаційно-правовій формі із заміною на нову. В обох випадках "припинення суб'єкта господарювання" суб'єкт, що припиняється, більше не існуватиме. У зв'язку з ліквідацією суб'єкта припиниться і його діяльність, у зв'язку ж із реорганізацією вона триватиме, але вже не в колишній (яка існувала до реорганізації), а в новій організаційно-правовій формі суб'єкта господарювання [21, с.189].

Тобто можна сказати, що головна відмінність двох способів припинення суб'єктів господарювання (ліквідації та реорганізації) полягає в юридичних наслідках факту припинення їх існування, у наявності або відсутності правонаступництва.

Таким чином, сутність припинення діяльності суб'єктів господарювання полягає у зміні форми його діяльності (якщо має місце реорганізація), або повне припинення діяльності суб'єкта господарювання (тобто, остаточний розрахунок з кредиторами та виконання зобов'язань перед контрагентами, закриття банківських рахунків, закриття реєстрових записів в управліннях пенсійного фонду, податкової та інше).

3.2. Види та значення припинення діяльності суб'єктів господарювання.

Як було зазначено вище, припинення діяльності суб'єктів господарювання здійснюється шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації — за рішенням власника (власників) чи уповноважених ним органів, за рішенням інших осіб — засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених законодавством, — за рішенням суду (ст. 59 ГКУ).

Таким чином, під реорганізацією розуміють припинення юридичної особи з переходом всіх прав та обов'язків до правонаступника в порядку загального правонаступництва. Під правонаступником розуміють юридичну особу (юридичних осіб), до якої (яких) переходять усі права та обов'язки реорганізованої юридичної особи. Стаття 59 ГК України та ст. 104 ЦК України визначають чотири шляхи припинення суб'єкта господарювання: злиття, приєднання, поділ та перетворення.

Під ліквідацією розуміють такий спосіб припинення суб'єкта господарювання, при якому на майбутнє неможлива будь-яка діяльність та його існування і який пов'язаний з ліквідацією його справ і майна, відсутністю правонаступника. Закон передбачає дві правові форми припинення підприємства: ліквідацію і реорганізацію.

Як за порядком здійснення, так і за юридичними наслідками способи реорганізації мають свої особливості. При злитті створюється новий суб'єкт господарювання з одночасним припиненням двох або більшої кількості інших, які раніше існували, їх майно, права та обов'язки переходять до суб'єкта, що виник.

Приєднання одного або кількох суб'єктів господарювання до іншого призводить до набуття останнім всіх особистих та майнових прав і обов'язків приєднаних. При приєднанні припиняють своє існування лише ті суб'єкти, які приєднуються до іншого. Відбувається своєрідне «поглинання» слабкого сильнішим, що характерно для ринкової економіки [11,с.130].

У разі поділу майно за розподільним актом (балансом), права та обов'язки суб'єкта господарювання, що реорганізується, переходять до тих, що виникли. При цьому підприємство, яке раніш існувало, припиняє свою діяльність.

У разі виділення одного або кількох нових суб'єктів господарювання до кожного з них переходять за роздільним актом (балансом) у відповідних частинах майнові права і обов'язки реорганізованого суб'єкта. Згідно ч. 6 ст. 59 ГК суб'єкт господарювання ліквідується:

- за ініціативою осіб, зазначених у частині першій цієї статті;
- у зв'язку із закінченням строку, на який він створювався, чи у разі досягнення мети, заради якої його було створено;
- у разі визнання його в установленому порядку банкрутом, крім випадків, передбачених законом;
- у разі скасування його державної реєстрації у випадках, передбачених законом.

Скасування державної реєстрації позбавляє суб'єкта господарювання статусу юридичної особи і є підставою для вилучення його з державного реєстру. Суб'єкт господарювання вважається ліквідованим з дня внесення до державного реєстру запису про припинення його діяльності. Такий запис вноситься після затвердження ліквідаційного балансу відповідно до вимог ГКУ.

Оголошення про реорганізацію чи ліквідацію господарської організації або припинення діяльності індивідуального підприємця підлягає опублікуванню реєструючим органом у спеціальному додатку до газети "Урядовий кур'єр" та/або офіційному друкованому виданні органу державної влади або органу місцевого самоврядування за місцезнаходженням суб'єкта господарювання протягом десяти днів з дня припинення діяльності суб'єкта господарювання [18, с.235].

Таким чином, ГК України (ст. 59) визначає, що скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання є підставою для вилучення його з

державного реєстру шляхом внесення до державного реєстру запису про припинення діяльності суб'єкта господарювання. Саме після внесення зазначеного запису суб'єкт господарювання вважається ліквідованим та таким, що припинив свою господарську діяльність.

3.3 Підстави припинення діяльності підприємства

Підстави, за яких відбувається припинення юридичних осіб визначені в ч. 1 ст. 59 ГК України. В зазначеній статті законодавець виділяє дві підстави: перша - припинення у добровільному порядку та друга - припинення у примусовому порядку [8, с.122]

Юридичними підставами добровільного припинення підприємства є ініціатива власника підприємства або передбачені законом чи установчими документами обставини. Мотиви ініціативи підприємства (підприємця) закон не регулює. Це можуть бути: зміна профілю діяльності, конкуренція, затоварення тощо.

Таким чином, припинення юридичної особи в добровільному порядку здійснюється за: рішенням власника або уповноваженого ним органу, рішенням інших осіб; засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників без наведення мотивів прийняття відповідного рішення за власною заявою; досягнення юридичною особою цілей та мети, закріплених в установчих документах та заради якої її було створено; закінчення певного строку, на який була розрахована діяльність юридичної особи (ч. 15 ст. 58, ч. 1 ст. 59 ГК України, ст. 33 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців").

Приймати рішення про ліквідацію підприємства можуть лише особи або органи, які мають відповідні повноваження.

Так, згідно діючого законодавства ліквідація підприємства проводиться з дотриманням вимог антимонопольного законодавства за рішенням власника (засновника), а в деяких випадках – за рішенням власника й за участю трудового колективу або органу, вповноваженого створювати такі підприємства (наприклад, відповідного державного органу управління) або за рішенням суду.

У випадку якщо власників декілька, рішення про ліквідацію підприємства приймається на засіданні засновників і оформлюється

протоколом. Рішення про ліквідацію приватного підприємства з призначенням ліквідаційної комісії оформлюється наказом керівника.

Вихід зі складу засновників інших підприємств здійснюється в порядку, передбаченому статутними документами таких підприємств, а також законодавством, що регулює діяльність підприємства. При закритті філіалів, що стоять на податковому обліку, необхідно виконати аналогічні процедури, як і при ліквідації підприємства. Непогашені податкові зобов'язання філіалу сплачує юридична особа, якій належить даний філіал.

Примусово підприємства припиняються, по-перше, на підставі рішень суду (господарського суду) про визнання недійсними установчих документів підприємства (невідповідність їх чинному законодавству) та акта (рішення засновника) про створення підприємства. По-друге, підприємство припиняється на підставі рішення суду (господарського суду) за поданням органів, що контролюють його діяльність, у разі систематичного або грубого порушення ним законодавства. По-третє, підприємство припиняється на підставі рішення суду (господарського суду) у разі несвоєчасного повідомлення ним про зміну свого місцезнаходження (при зміні місцезнаходження підприємство повинно в 7-денний термін повідомити про це реєструючий орган). По-четверте, підприємство припиняє свою діяльність на підставі рішення господарського суду про визнання його банкрутом. Порядок такого припинення визначає Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Таким чином, в даному розділі були розглянуті поняття та сутності припинення діяльності суб'єктів господарювання; види та значення припинення діяльності суб'єктів господарювання; підстави припинення діяльності суб'єктів господарювання.

Підставами припинення підприємства є певні фактичні обставини, з якими закон пов'язує припинення його діяльності. Вони установлюються як законодавством, так і установчими документами суб'єкта господарювання.

Способи припинення — це визначений законодавством порядок припинення діяльності юридичної особи, який визначає право відповідного органу приймати рішення про припинення діяльності підприємства. Як впливає з процитованої статті Господарського кодексу, можливими є як добровільний, так і примусовий спосіб (порядок) припинення діяльності суб'єкта господарювання.

Таким чином, сутність припинення діяльності суб'єктів господарювання полягає у зміні форми його діяльності (якщо має місце реорганізація), або повне припинення діяльності суб'єкта господарювання (тобто, остаточний розрахунок з кредиторами та виконання зобов'язань перед контрагентами, закриття банківських рахунків, закриття реєстрових записів в управліннях пенсійного фонду, податкової та інше).

Висновки

Таким чином, підприємство є основною організаційною ланкою народного господарства України. Підприємство – це самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має права юридичної особи.

Підприємству притаманні такі специфічні властивості (ознаки): організаційна єдність підприємства означає, що підприємство це не окремих громадянин, а колективне утворення, яке певним чином організоване; підприємство володіє відокремленим майном; підприємство виступає в цивільному обороті від свого імені, набуваючи майнових і особистих немайнових прав і несучи обов'язки, вступає в різноманітні цивільно-правові відносини з іншими суб'єктами підприємництва, організаціями та громадянами; здатність нести самостійну майнову відповідальність означає, що підприємство несе відповідальність по зобов'язаннях належним йому майном; здатність бути позивачем або відповідачем в суді, господарському чи третейському суді.

Важливу роль відіграє класифікація підприємств на окремі види, які мають суттєві особливості. Можна сказати, що в Україні існують різноманітні форми та види підприємств, які виникають у різних сферах підприємницької діяльності (торгівля, сфера побутового обслуговування населення, виробництво тощо) і характеризуються особливою організаційно-правовою формою.

Так, з огляду на те, яку форму власності обрано, підприємства є: державні, колективні, приватні, комунальні.

Відповідно до чинного законодавства, також визнане видом підприємства господарське товариство, в усіх його видах і формах, що надає право господарському товариству вступати до такого специфічного суб'єкта підприємництва, як об'єднання підприємств.

Згідно з законодавством підприємства мають право на добровільних засадах об'єднувати свою виробничу, наукову, комерційну діяльність та інші її види, якщо це не суперечить антимонопольному законодавству України.

Тобто, результатом такого об'єднання є створення нових утворень – об'єднань підприємств, які мають власний, визначений в законодавстві правовий статус, специфічні властивості і види. Так, як об'єднання підприємств в Україні, діють асоціації, корпорації, концерни, консорціуми. Але при цьому слід враховувати, що підприємства, які входять до складу об'єднань, зберігають права юридичних осіб.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р.// Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № № 18 – 22.- Ст.144.
3. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» № 755- IV ВІД 15.05.2003.
- 4.БандуркаС.С. Поняття промислового підприємства /С.С.Бандурка// Європейські перспективи. - 2014. - № 1. - С. 110-112.
5. Блащук Т. Особливості правового статусу юридичної особи з одним учасником // Підприємництво, господарство і право. – 2005. - № 12. – с. 3
6. Віник О.М. Господарське право: курс лекцій. – К., 2005. – 624 с.
7. Вінник О.М. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності // Вісник Вищого арбітражного суду України. – 1998. - № 2. - с.242.
8. Господарське право України: Підручн. / За ред В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. – Харків,2005. – 384 с.
9. Гула О. Перетворення приватного підприємства на приватне товариство: шляхи вдосконалення організаційноправової форми підприємництва // Підприємництво, господарство і право. 2003. - № 4. – С. 82.
10. Зюараський В.К. Підприємство і підприємництво: питання теорії і практики – К. НАУ, 2006. – 355Сс
11. Ісаков М. Деякі проблеми приватних підприємств // підприємництво, господарство і право. – 2005. - № 3. – С. 109.
12. Ісаков М. Щодо правового режиму майна унітарних підприємств // Підприємництво, господарство і право. – 2005. - № 2. – С. 130.
13. Карлін М.І. Правові основи підприємництва: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доповн. К.: Кондор, 2006. – 386 с.

14. Квасніцька О.О. Інститут державної реєстрації суб'єктів підприємництва // Університетські наукові записки. – 2005. – вип. 1-2.
15. Коваленко Н. Якщо суб'єкт підприємницької діяльності вирішив припинити свою діяльність? // Юридичний журнал. - № 8. – 2003. – С. 15-17
16. Ковжарова Е. Заплутаний процес припинення діяльності СПД // Юридичний журнал. - № 10. – 2003. – С. 21-25.
17. Правові основи підприємницької діяльності / За ред. В. І. Шакуна, В. П. Мельника, В. М. Поповича.- К., 2001.- 461 с.
18. Красовська А. Державна реєстрація як умова реалізації права на підприємництво в Україні // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 7. – С. 62.
19. Кучеренко М.І. Правове регулювання реорганізації підприємницьких юридичних осіб (сучасність і проблеми кодифікації) // Держава і право. – 2002. - № 15. – С. 236.
20. Малиш Ю. Починаємо власний бізнес: відкриваємо приватне підприємство // Все про бухгалтерський облік. – 2003. - № 82. – С. 29.
21. Правові основи підприємницької діяльності / За ред. В. І. Шакуна, В. П. Мельника, В. М. Поповича.- К., 2001.- 461 с.
22. Тітов М. І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / За наук. ред. В. М. Гайворонського.- Харків, 2002. – 251 с.
23. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. Поддєрьогін А. М. Вид. 2-е, персроб. та доп. — К.: КНЕУ, 1999. — 384 с.
24. Харенко О. В. Правове регулювання корпоративних відносин в господарських товариствах // Українське комерційне право. — 2006. — № 7. — С. 15—24.
25. Шваб Л. І Економіка підприємства: Навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. — 2-е вид. — К.: Каравела, 2005. — 568 с.
26. Щербина В. Правова природа корпоративних відносин // Українське комерційне право. - № 7. – 2006. – С. 10-14.

27. Щербина О. В. Правове становище акціонерів за законодавством України. - К, 2001. - 160 с.